

NOWA PUBLIKACJA Z SERII „MONUMENT” – „KRAJOBRAZ FOLWARCZNY ZIEMI ŚREDZKIEJ W ŚRODKOWEJ WIELKOPOLSCE” DANIELA MIKULSKIEGO

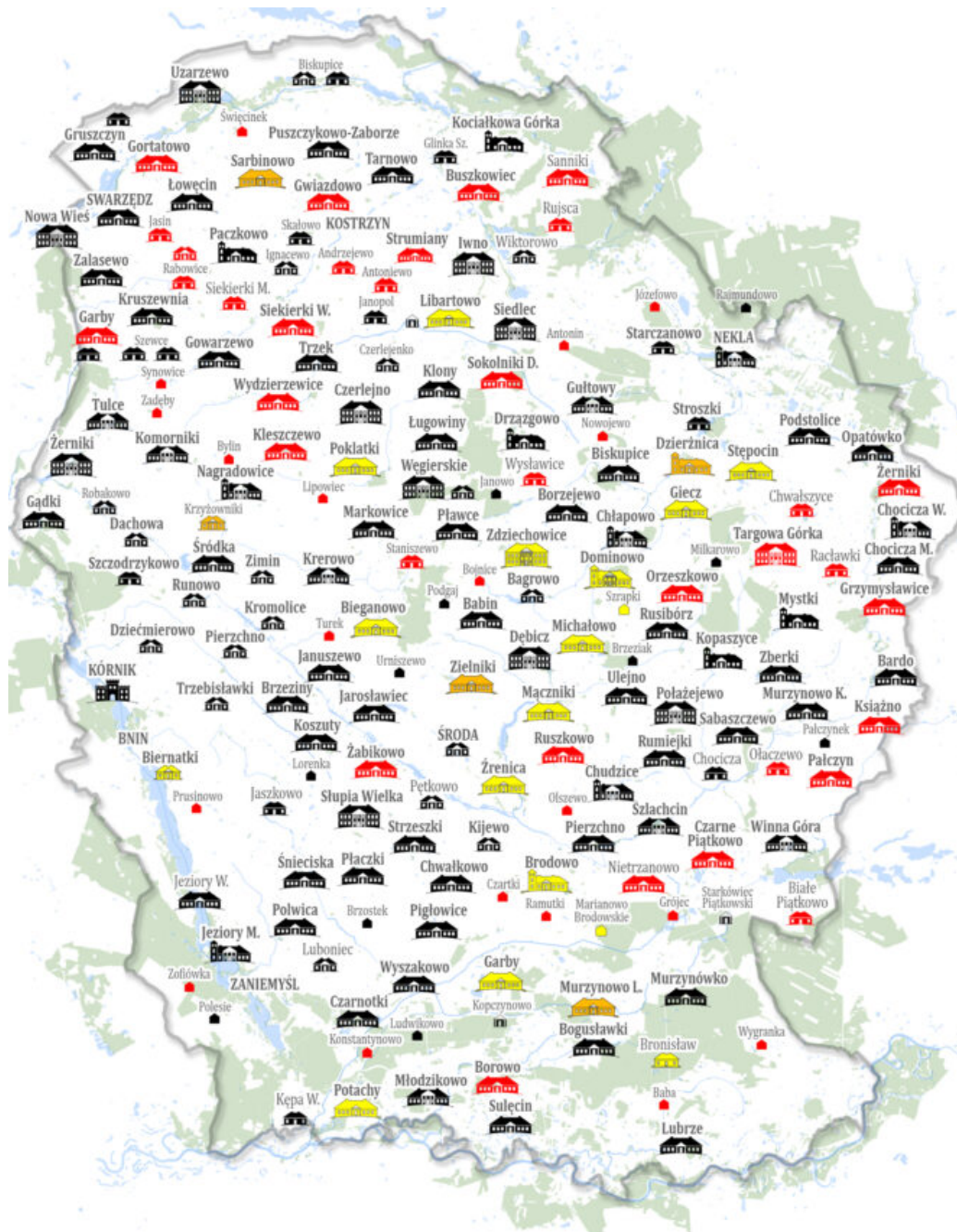
Posted on 12 lutego 2024

Wydawnictwo Narodowego Instytutu Dziedzictwa przedstawia książkę pt. „Krajobraz folwarczny ziemi średzkiej w środkowej Wielkopolsce” autorstwa Daniela Mikulskiego, pracownika Oddziału Terenowego w Poznaniu. Opracowanie powstało na podstawie doktoratu obronionego na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki.

Rozprawa doktorska oraz książka Daniela Mikulskiego powstały z myślą o dogłębnym rozpoznaniu pozostałości terenowych gospodarki folwarcznej na ziemi średzkiej, czyli historycznym regionie położonym w centralnej części Wielkopolski.

Autor przeanalizował przekształcenia krajobrazu folwarcznego od XIII wieku do II wojny światowej, szukając śladów, które przetrwały i wtopiły się we współczesne panoramy terenów wiejskich. Te ślady to nie tylko dwory szlacheckie, ale również budynki gospodarcze, parki, pola czy drogi dojazdowe oraz charakterystyczne relacje przestrzenne pomiędzy nimi. Praca wzbogacona jest materiałem ilustracyjnym: mapami i planami z różnych okresów oraz zdjęciami zapraszającymi czytelnika do szerszego, dosłownie i w przenośni, spojrzenia na krajobraz. Dodatkowo, autor postawił sobie ambitny cel wskazania sposobu na zachowanie historycznych struktur krajobrazu mimo zachodzących zmian. Zasadnicza teza pracy brzmi – *„Struktura przestrzenna ziemi średzkiej ukształtowana przez gospodarkę folwarczną stanowi jej trwałą i czytelny wyróżnik krajobrazowy, który powinien być uwzględniony w planowaniu i zarządzaniu przestrzenią rolniczą”*.

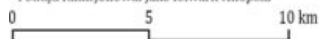

- Główny budynek mieszkalny**
- folwarku samotniczego*
 - „o cechach architektury dworu
 - folwarku chłopskiego / zespołu folwarcznego
 - „o cechach architektury dworu

* w wyniku parcelacji sterowanej przez Pruską Komisję Kolonizacyjną lub Skarb Państwa RP folwark samotniczy mógł zostać sprzedany jako resztówka i oddział funkcjonował jako folwark chłopski

- Obiekt pełniący funkcję siedziby ziemiańskiej (stałe lub tymczasowo w okresie od początku XIX w. do 1939 r.)**
- dwór
 - pałac
 - zamek
 - dwór o cechach architektury pałacowej
 - dwór o cechach architektury willowej
 - dwór o cechach architektury willowej i pałacowej

- Stan zachowania obiektu**
- istniejący
 - o znaczących przekształceniach
 - w stanie ruiny
 - nieistniejący

Typologia, rozmieszczenie i stan zachowania dworów i pałaców

Wnioski z przeprowadzonej analizy dotyczą genezy i rozwoju gospodarki folwarcznej na ziemi średzkiej, ewolucji roli i znaczenia folwarku, rozpoznania krajobrazu związanego z rozwojem wielkiej własności ziemskiej czy też powiązań przestrzennych pomiędzy siedzibą a założeniem folwarcznym i parkowym. Autor proponuje formę aktywnej ochrony krajobrazu folwarcznego jako „krajobrazu pracującego”, której celem nie byłoby „*tworzenie stref ochrony dla pojedynczych obiektów, lecz stosowanie określonych narzędzi planistycznych do zachowania tożsamości całego krajobrazu otaczającego dany obiekt, wraz z zachowaniem i odtworzeniem rozpoznanych związków przestrzennych*”.

Do lektury zachęcamy osoby zainteresowane kształtowaniem się polskiego krajobrazu kulturowego, które chciałyby odkryć lokalne dziedzictwo w zachowanych śladach gospodarki folwarcznej. Przede wszystkim jednak, jest to kompleksowe studium przypadku, z którego korzystać mogą decydenci zastanawiający się, w jaki sposób łączyć ochronę krajobrazu ze zrównoważonym rozwojem polskiego rolnictwa.

Książka dostępna jest bezpłatnie do pobrania na stronie Księgarni NID:

[Krajobraz folwarczy ziemi średzkiej w środkowej Wielkopolsce. Analiza i ocena zmienności krajobrazu w kontekście roli i znaczenia dawnych majątków ziemskich - Wydawnictwa Narodowego Instytutu Dziedzictwa \(nid.pl\)](#)

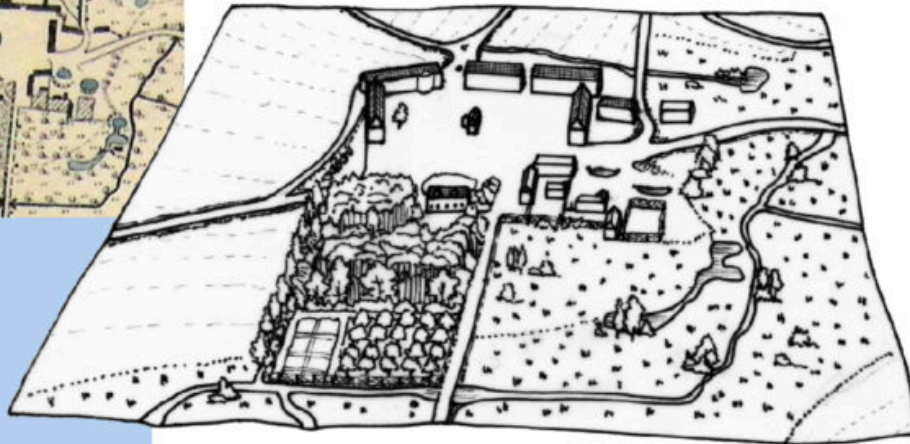
Dwór w Koszutach, fot. F11, M. Jabłoński

Koszuty – historyczne rozplanowanie wsi i zespołu ziemskiego

Parcelacja zespołu Gowarzewo

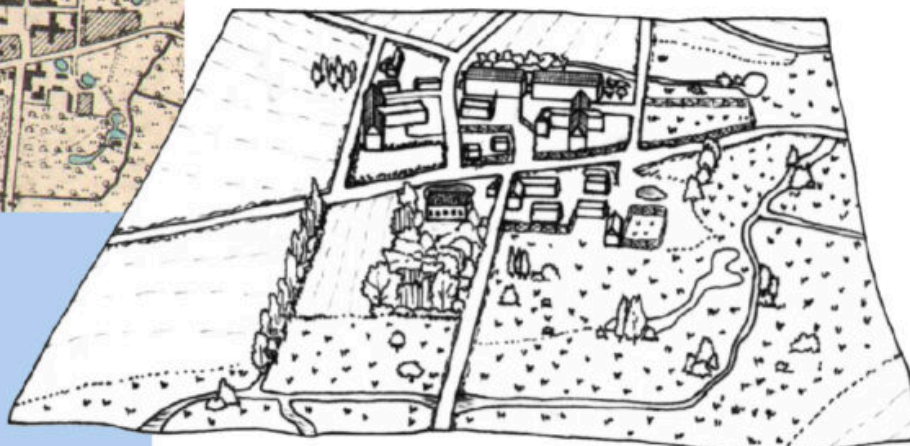
Stan przed parcelacją (ok. 1890 r.)

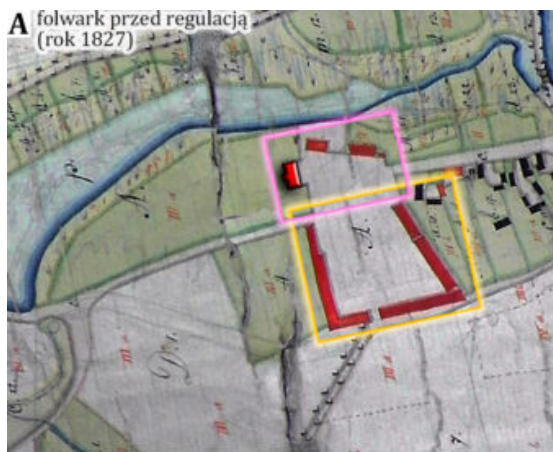
Zmiany przestrzenne

- założenie folwarczne
- założenie zieleni wraz z siedzibą
- budynek zachowywany
- budynek likwidowany
- nowo wytyczana droga
- likwidacja lub rozparcelowanie założenia zieleni

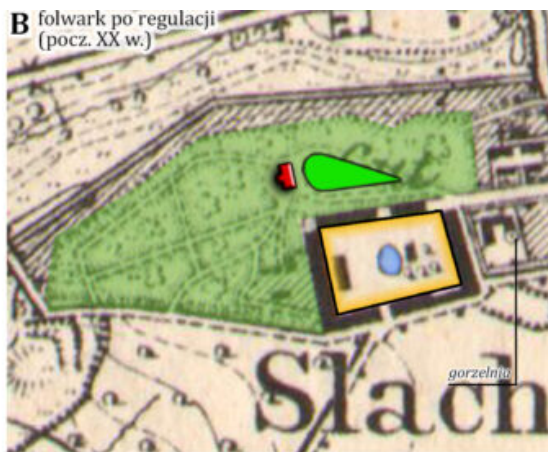
Stan po parcelacji (ok. 1910 r.)

Parcelacja zespołu dworskiego w Gowarzewie przez pruską Komisję Kolonizacyjną

■ siedziba
 strefa podwórzka dworskiego
 strefa podwórzka folwarcznego

■ siedziba
 ■ strefa podjazdu
 ■ przedwojenny i zasadniczy zasięg parku
 plan podwórzka folwarcznego określonego podczas regulacji w 1 poł. XIX w.

Regulacja i układ przestrzenny zespołu w Szlachcinie